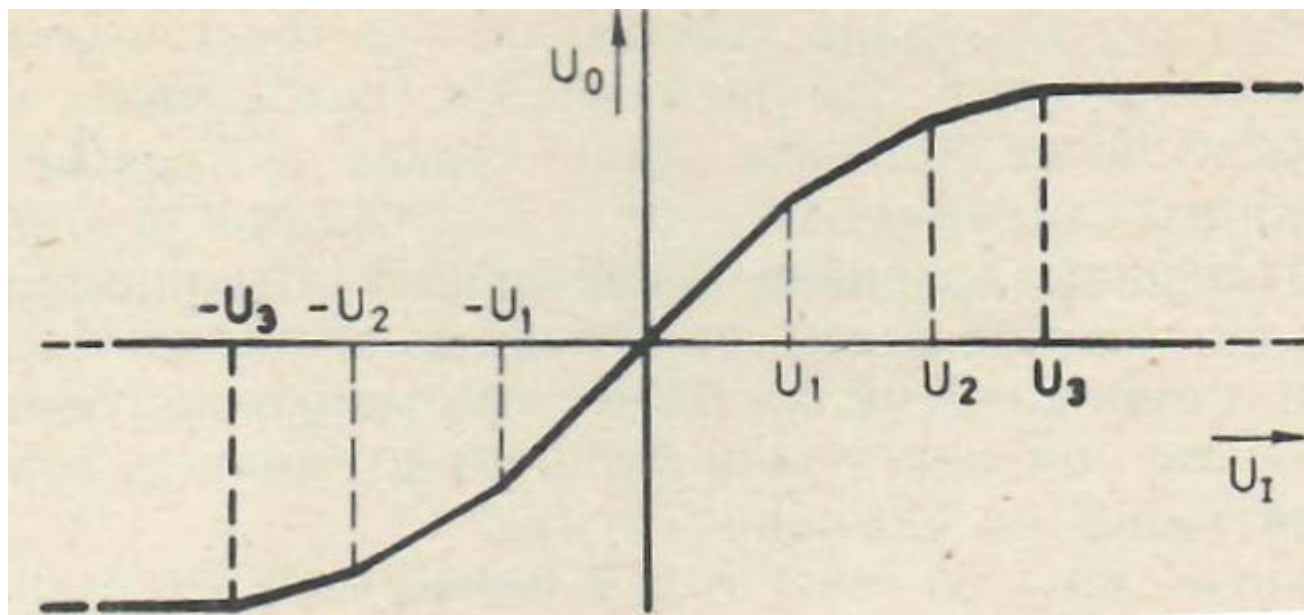

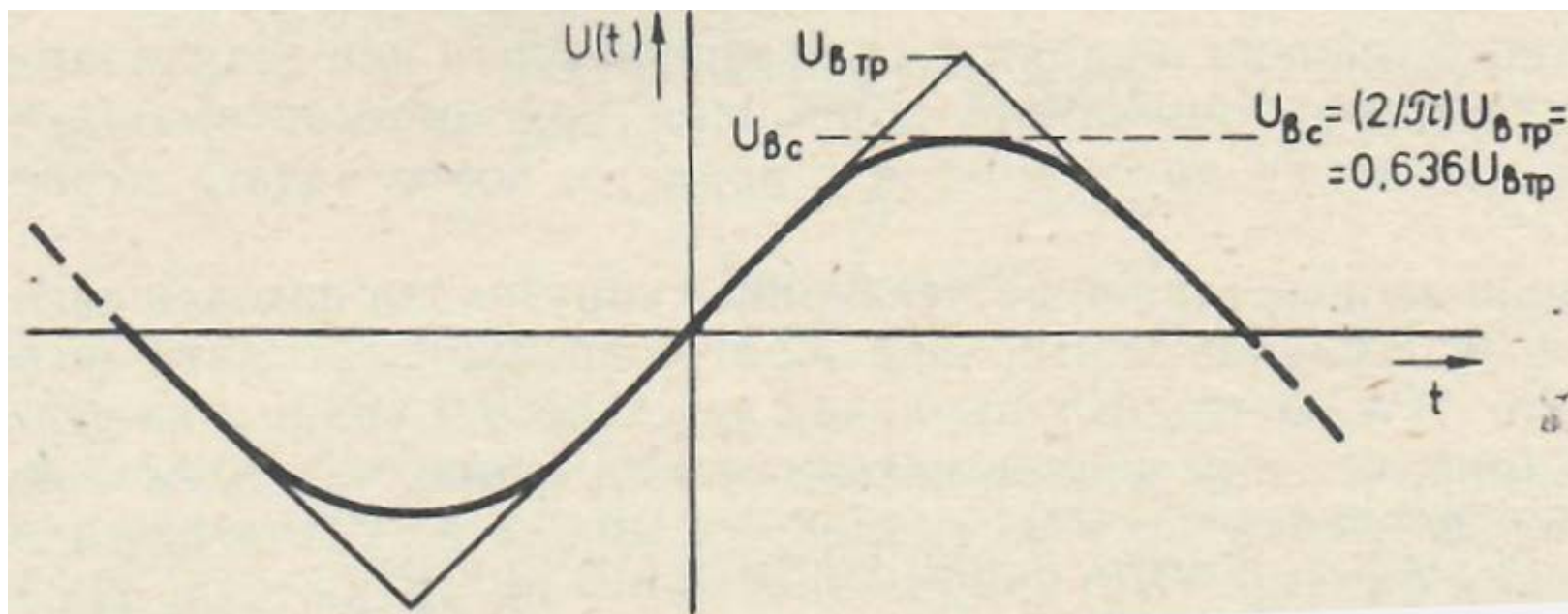
Генератори на линейно-изменящи се (трионообразни) напрежения

Триъгълното напрежение може да се преобразува в синусоидално с използване на линейно-отсечкова апроксимация. То може да се разглежда като силно изкривено синусоидално напрежение с хармонични изкривявания около 12%.

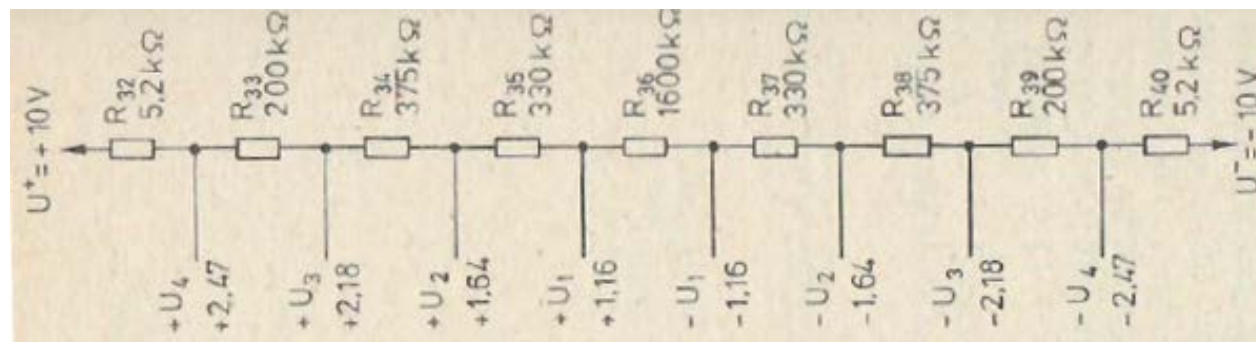
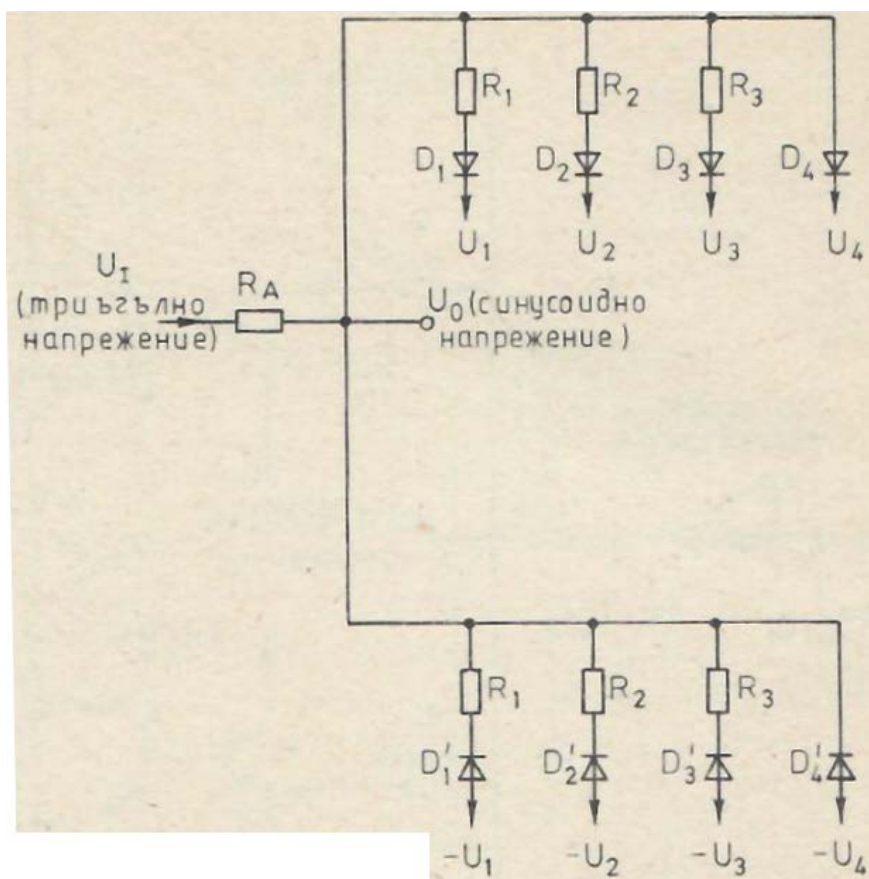
Генератори на линейно-изменящи се (трионообразни) напрежения

След закръгляване на острите върхове може да се получи синусоидално напрежение с коефициент на хармонични изкривявания, по-малък от 1%.

Генератори на линейно-изменящи се (трионообразни) напрежения

Преобразувател на формата на сигнала

Блокинг - генератори

Блокинг-генераторът е еднотранзисторна релаксационна схема, в която положителната обратна връзка се осъществява чрез импулсен трансформатор. Наименованието им идва от тяхното действие – транзисторът е наситен само през краткото време на импулса, а в продължителната пауза между импулсите е запушен (**блокиран**).

Изходните импулси са къси и почти правоъгълни с много малък коефициент на запълване. Това позволява да се генерира мощен импулс при малка средна мощност за периода на повторение.

Блокинг - генератори

Двата задължителни елемента в схемата на блокинг-генератора са транзистора и трансформатора, към тях обикновено се добавят резистор и кондензатор. Трансформаторът трябва да отговаря на следните изисквания: силна магнитна връзка между намотките (голяма магнитна проницаемост на материала и малка индуктивност на разсейване) и малки паразитни капацитети на намотките (малък брой навивки).

Изходен сигнал може да се изведе от допълнителна намотка на трансформатора, от малки резистори в колектора или емитера или от колектора (само при наличие на високоомен товар).

Блокинг - генератори

Трансформаторният изход има редица предимства: галванично изолиран сигнал; сигнал с произволна (повишена) амплитуда.

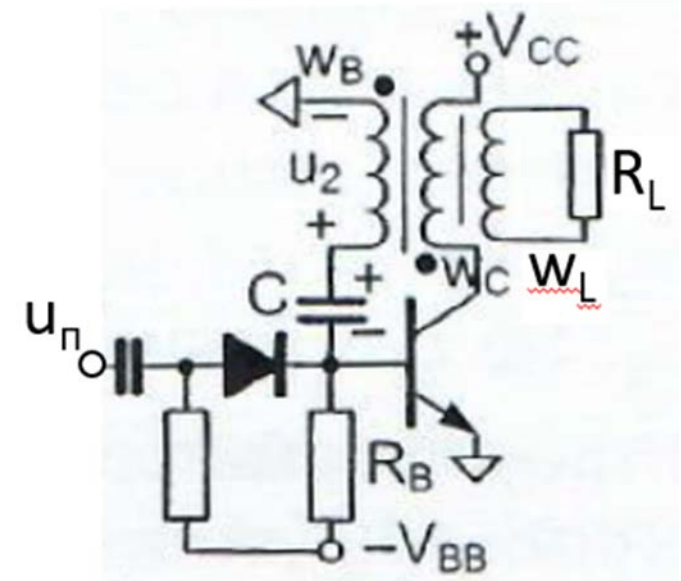
Блокинг-генераторите могат да работят в **чакащ** и **автогенераторен** режим.

Чакащ режим се реализира чрез подаване на запушващо напрежение ($-V_{BB}$) към базовия резистор. За пускане е необходим положителен импулс в базата като съществуват и множество варианти – с пускова намотка, директно в базата или в колекторната намотка и от нея в базата.

Блокинг - генератори

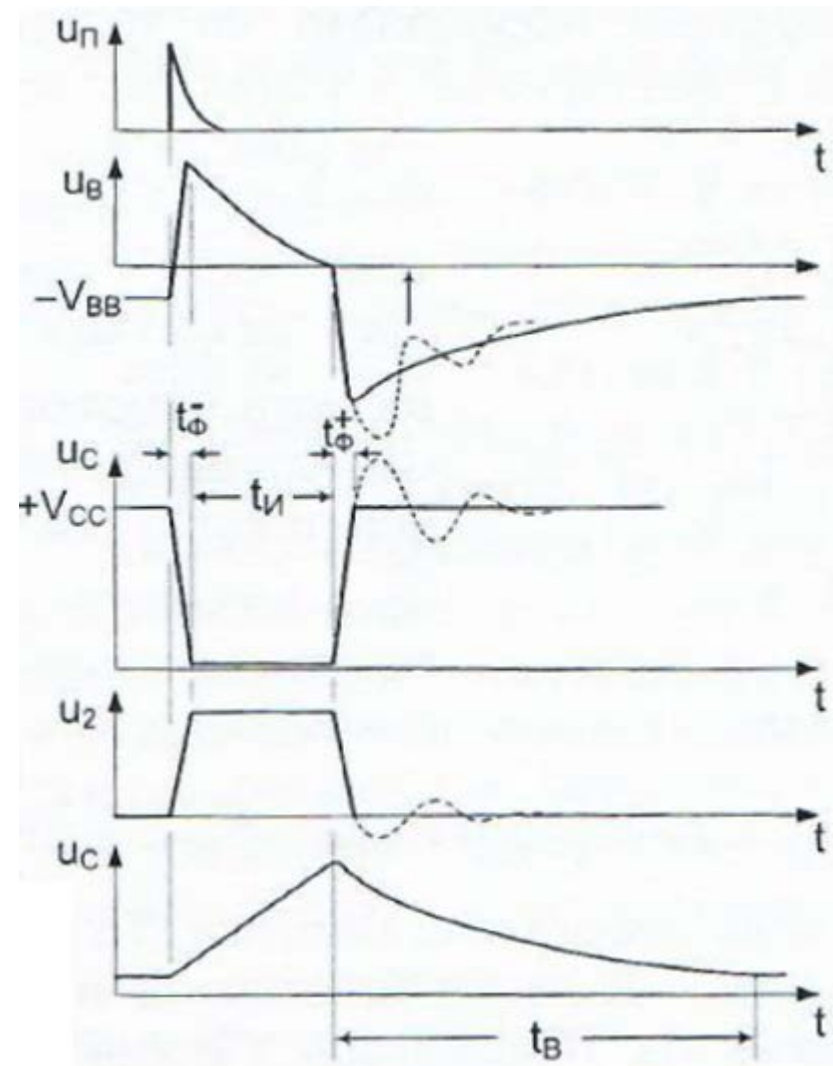
В схемата на блокинг-генератора в чакащ режим импулсният трансформатор има три намотки – базова с брой навивки w_2 , колекторна с брой навивки w_C и товарна с брой навивки w_L .

Преводните отношения са $n_2 = w_2/w_C$ и $n_L = w_L/w_C$. Коефициентът n_2 обикновено се избира между 0,2 и 0,5. n_L се изчислява с израза $n_L = 1,15(U_{Lmax}/V_{CC})$. Съответно амплитудите на напреженията са $U_{2max} = n_2 V_{CC}$ и $U_{Lmax} = n_L V_{CC}$.

Блокинг - генератори

Когато транзисторът е запушен всички токове в схемата, магнитният поток в трансформатора и напреженията в трите намотки практически са равни на нула. След подаване на пусковия импулс транзисторът се отпушва, базовият ток започва да се увеличава, съответно нарастват колекторният ток, магнитният

Блокинг - генератори

поток в трансформатора и индуцираните напрежения в базовата и товарната намотки.

При правилно свързване на началата и краищата на намотките (началата са означени с точки) нарастването на напрежението u_2 води до увеличаване на базовия ток. След насищането на транзистора напрежението върху колекторната намотка се поддържа постоянно и е равно на V_{CC} . Кондензаторът C участва в диференцираща верига заедно с входното съпротивление на отпушения транзистор ($\approx 10\Omega$) и след зареждането му напрежението на базата намалява.

Блокинг - генератори

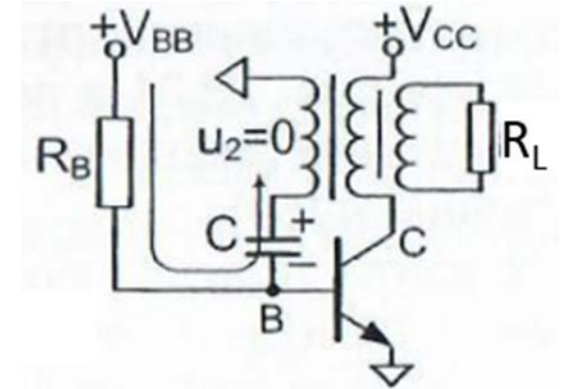
След разсейването на неосновните токоносители транзисторът излиза от насищане, с което намалява и колекторния ток. Тогава схемата отново превключва лавинообразно, този път в обратна посока, докато транзисторът се запуши.

В следствие на натрупаната енергия в първичната намотка могат да се възбудят ударни трептения в кръга, образуван от нейната индуктивност и пълния паразитен капацитет, равен на сумата от паразитните капацитети на трансформатора, на колекторния преход, монтажния и приведения капацитет на товара.

Блокинг - генератори

Автогенериращ режим се получава с промяна на постоянното напрежение в базовата верига – то е отпушващо, най-често $V_{BB}=V_{CC}$.

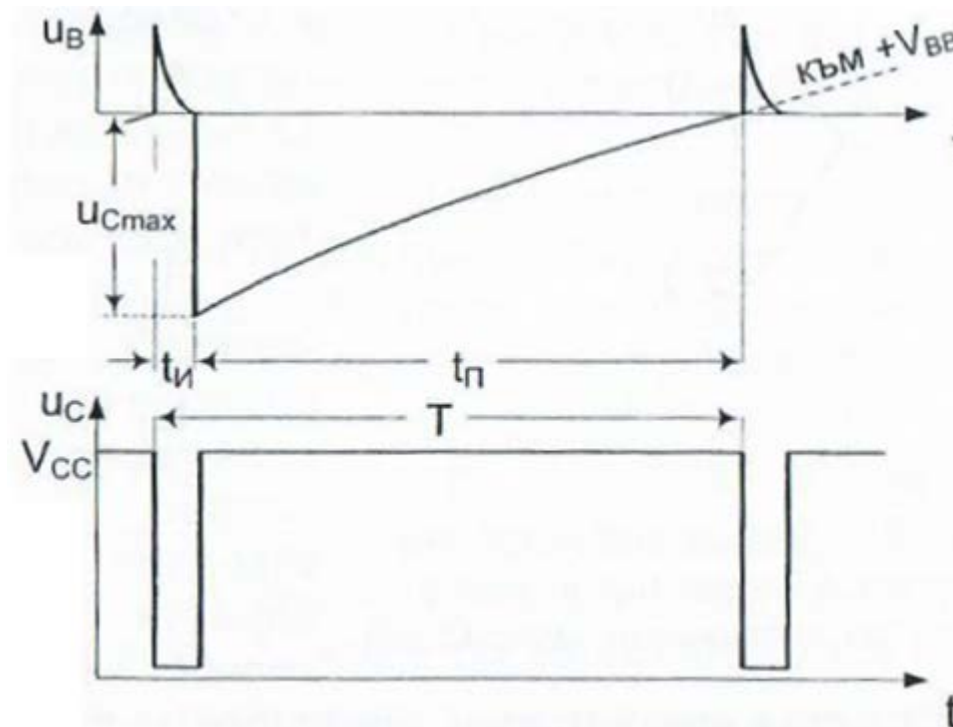
Процесите по време на импулса протичат аналогично на чакащия режим. За определянето на паузата най-съществено е зареждането на кондензатора C през резистора R_B .

В края на импулса неговото напрежение е достигнало максималната си стойност u_{Cmax} . След превключването на схемата $u_2=0$, напрежението u_C се прилага с обратен знак към базата и поддържа транзистора запушен.

Блокинг - генератори

Той се презарежда към V_{BB} през R_B и продължителността на паузата е равна на времето, за което базовото напрежение ще достигне прага на отпушване. Тогава схемата превключва лавинообразно и се генерира нов импулс.

По време на него кондензаторът се зарежда много бързо през малкото входно съпротивление на наситения транзистор. Така се получава много малкия коефициент на запълване на импулсите.

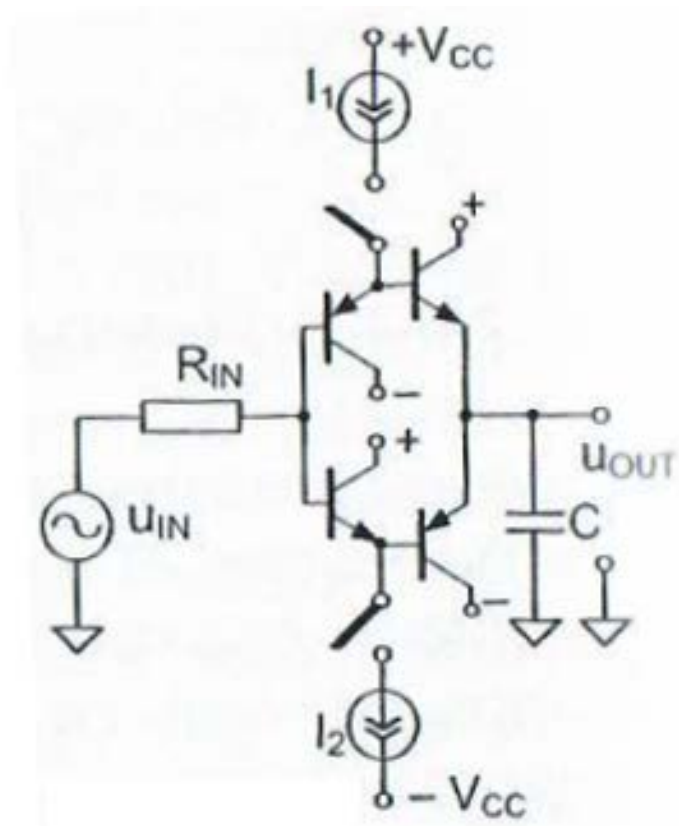
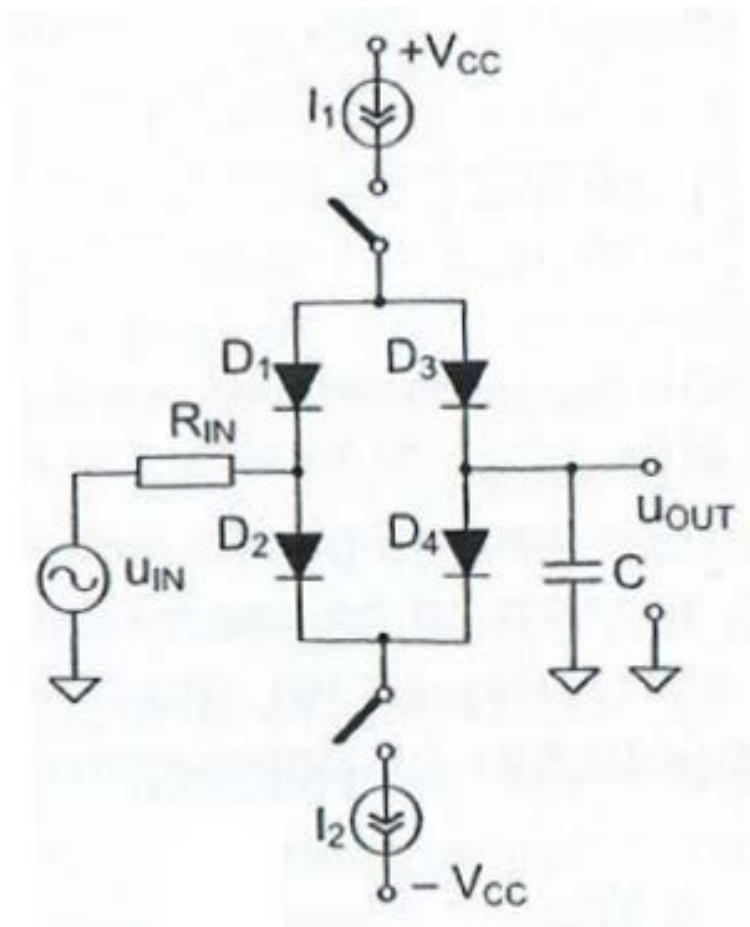
Аналогови ключове

Идеалният аналогов ключ в положение „включено“ има нулево съпротивление, а в положение „изключено“ – съпротивление, равно на безкрайност. Превключвателите на аналогови сигнали могат да бъдат биполярни, MOS или CMOS. Всеки вид има своите предимства и недостатъци. Биполярните схеми – диодни и транзисторни, имат много малко съпротивление в състояние „включено“ и високо бързодействие, но последното предимство все повече намалява с развитието на MOS и CMOS технологиите.

Аналогови ключове

Класическата диодна мостова схема съдържа четири диода и два източника на ток ($I_1 = I_2$). Когато двата тока са изключени от моста, диодите, както и целият ключ, са запушени. Отпушват се при включени токове. Съпротивлението от входа до изхода е много малко – равно е на съпротивлението на един отпушен диод. При $r_B \approx 50\Omega$ и ток $0,5\text{mA}$ съпротивлението на отпушения ключ е $r \approx 100\Omega$. Предимство на схемата е бързодействието и малкото съпротивление на отпушения ключ, но тя е пасивна. Схемата е с нискоомен вход, а зареждането на капацитета C в изхода е през еквивалентното съпротивление ($R_{IN} + r$).

Аналогови ключове

Аналогови ключове

Това ограничава скоростта на нарастване на изходното напрежение. За постигане на точност се изисква равенство на токовете и идентични диоди.

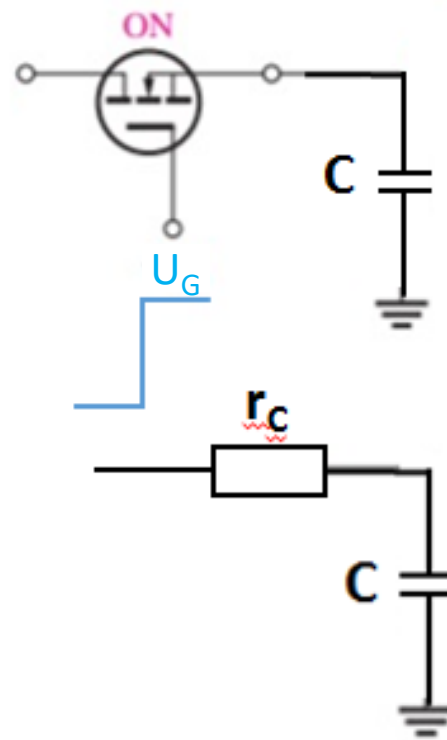
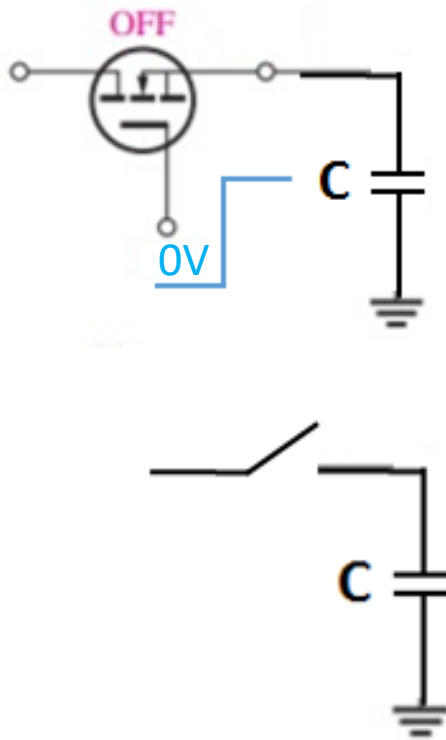
Подобрение в схемата е постигнато с реализирането на диодите чрез емитерните преходи на биполярни транзистори. Така тя е съставена от повторители. Тогава входното съпротивление става много голямо, а изходното – много малко, което позволява с голям ток да се зарежда и разрежда по-малък запомнящ капацитет C . Основна трудност отново е реализирането на четири еднакви транзистора, особено за двойките PNP и NPN.

Аналогови ключове

С използване на MOS транзистор се реализира Р-ключ (pass-transistor gate, P-gate). Работните режими на ключа, както и на останалите аналогови превключватели, са най-често два. В единия транзисторът се отпушва за много кратко време, през което кондензаторът трябва да се зареди до моментната стойност на входното напрежение, а след отварянето на ключа да я помни дълго време. Във втория възможен режим транзисторът е отпушен дълго време, през което напрежението на кондензатора следи входното.

Аналогови ключове

Аналогови ключове

$$r_C = \frac{1}{k(u_{GS} - V_T)}$$

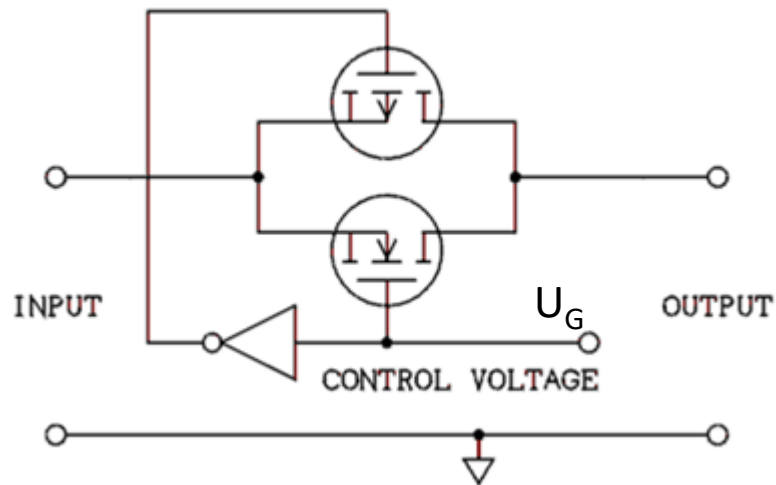
За бързо разреждане на капацитета C е необходимо r_C да бъде малко.

При избран транзистор това налага увеличаване на амплитудата на U_G .

Също така от формулата за r_C се вижда, че върху стойността му влияе изменението на амплитудата на аналоговия сигнал. Това води до нелинейно предаване на напрежението от входа към изхода. Хармониците в изходния сигнал са толкова по-малки, колкото управляващото напрежение $(u_{GS} - V_T)$ е по-голямо от аналоговото входно напрежение u_{IN} .

Аналогови ключове

Аналоговият ключ, който е съставен от два MOS транзистора с противоположна проводимост - **CMOS аналогов ключ**, е известен като Т-ключ (**TG** – transmission gate). Ключът е **двупосочен**. Тъй като двата транзистора изискват противоположни управляващи сигнали за едновременно отпушване и запушване, управляващата схема на ключа съдържа инвертор.

Аналогови ключове

Основният параметър на аналоговия ключ – съпротивлението r_{ON} , се определя от съпротивлението на наситения транзистор - r_C , чиято стойност зависи от напрежението u_{GS} . Стойността на това напрежение се променя с промяната на входното напрежение u_{IN} според израза $u_{GS} = U_G - u_{IN}$.

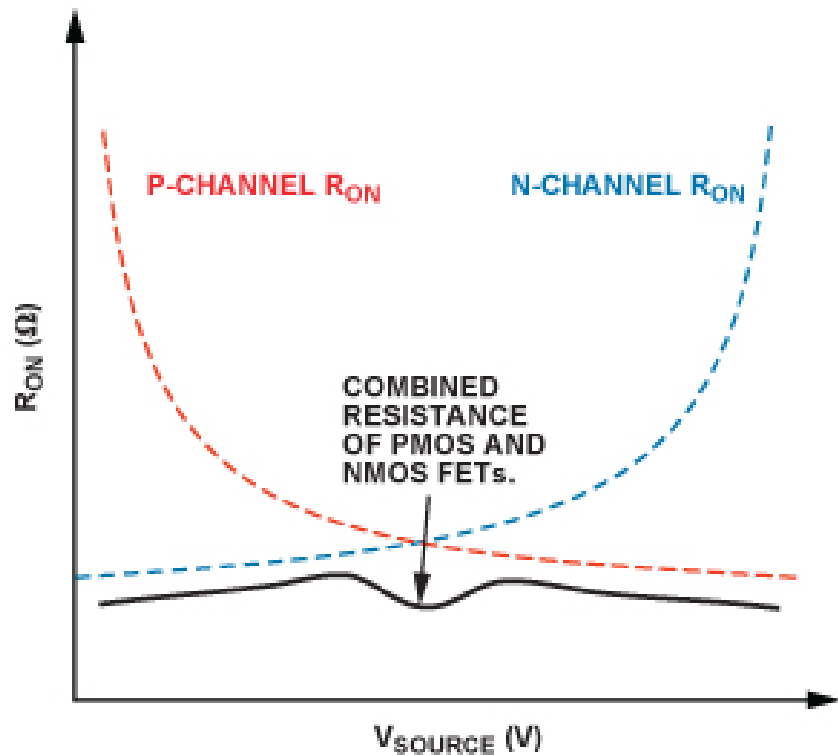
Следователно с увеличаване на входното напрежение u_{IN} съпротивлението на N-каналния транзистор ще нараства значително вследствие на намаляването на неговото напрежение u_{GS} . След достигане на стойността $(U_G - V_T)$ N-каналния транзистор се запущва и остава запущен при продължаващо увеличение на входното напрежение u_{IN} .

Аналогови ключове

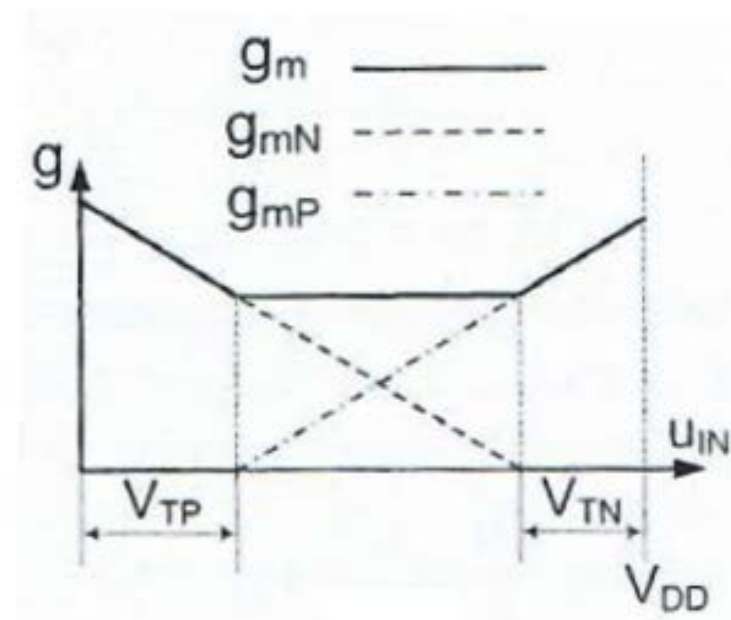
В същото време напрежението u_{GS} на P-каналния транзистор се увеличава по абсолютна стойност, но е с обратен знак защото неговото управляващо напрежение е равно на 0. Поради тази причина съпротивлението на неговия канал намалява и компенсира с излишък увеличаването на съпротивлението на N-каналния транзистор.

По аналогичен начин протича изменението на съпротивлението на включения ключ когато входното напрежение се увеличава в отрицателна посока. Тогава функциите на двата транзистора са разменени и съпротивлението на N-каналния транзистор компенсира увеличаването на съпротивлението на P-каналния.

Аналогови ключове

Изменението на съпротивлението на включения ключ от напрежението u_{IN}

Изменението на проводимостта на включения ключ от напрежението u_{IN}

Аналогови ключове

При определяне стойностите на напреженията се приема, че стойностите на управляващото напрежение U_G са равни на V_{DD} и 0.

Проводимостта на отпушения ключ е равна на сумата от проводимостите на двата транзистора g_{mN} и g_{mP} , т.е.:

$$g_m = g_{mN} + g_{mP} = k_N(V_{DD} - u_{IN} - V_{TN}) + k_P(u_{IN} - V_{TP}). \text{ Ако } k_N = k_P, \text{ следва:}$$

$$g_m = k_N(V_{DD} - V_{TN} - V_{TP}).$$

Следователно проводимостта на отпушения ключ не зависи от комутирания аналогов сигнал u_{IN} . Това е в хоризонталния участък от зависимостта на проводимостта на ключа от входното напрежение.

Аналогови ключове

За да се разшири хоризонталния участък е необходимо увеличаване на захранващото напрежение и намаляване на праговите напрежения на транзисторите. Изискванията към техните размери се определят с:

$$k_N = \mu_N \frac{\varepsilon W_N}{d L}; \quad k_P = \mu_P \frac{\varepsilon W_P}{d L}$$

Следва

$$\mu_N \frac{\varepsilon W_N}{d L} = \mu_P \frac{\varepsilon W_P}{d L}$$

Ако ε , d и L са еднакви за двата транзистора, тогава:

Аналогови ключове

$$\frac{W_N}{W_P} = \frac{\mu_P}{\mu_N}$$

Тъй като подвижността на токоносителите е различна ($\mu_N > \mu_P$), за да бъде проводимостта постоянна и независима от входното аналогово напрежение е необходимо двата транзистора да бъдат с различни размери – $W_P > W_N$.

Предимства на MOS транзисторите са липсата на отместване (offset) между сорса и дрейна като и много голямото входно съпротивление, които ги правят подходящи за приложение като аналогови ключове.

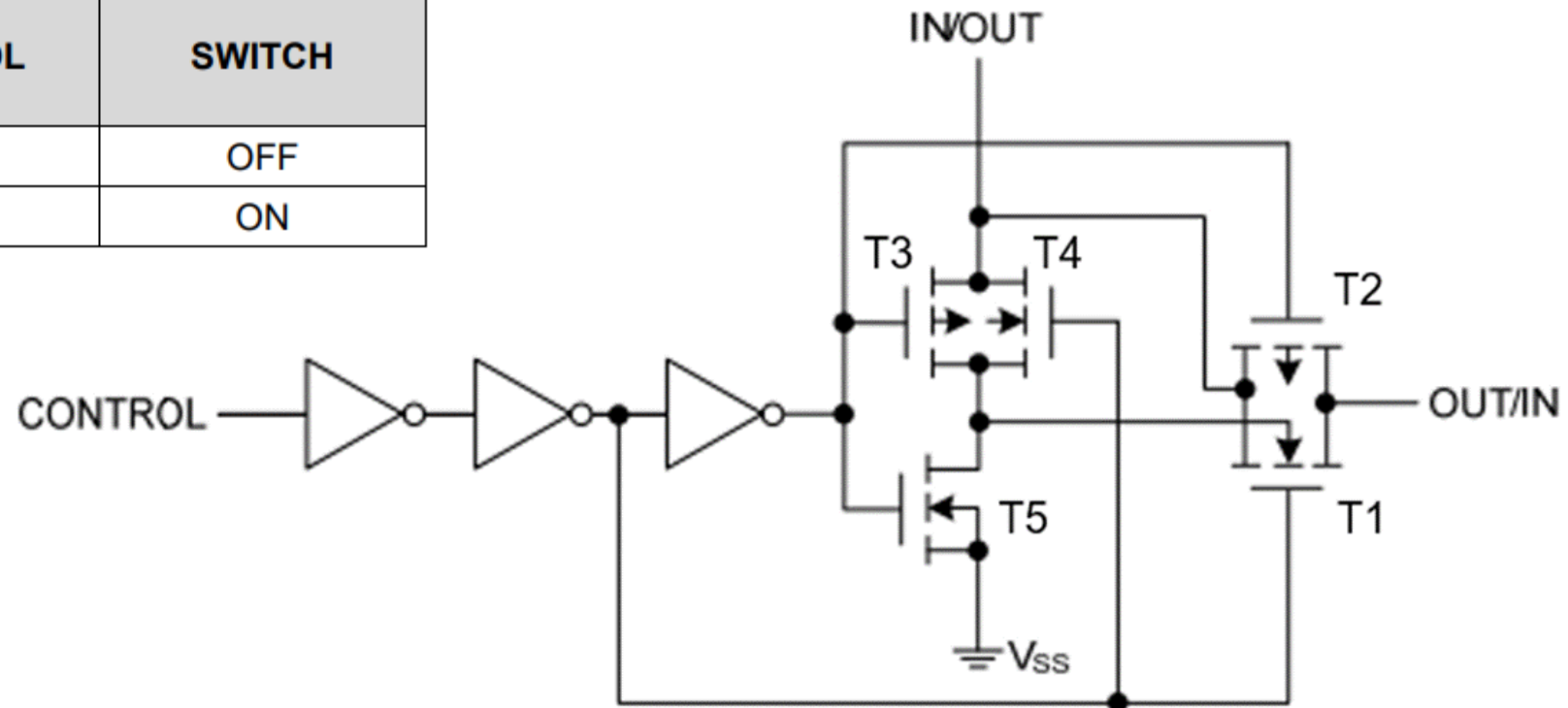
Аналогови ключове

Интегралната схема 4046 (SN74НС4066) съдържа 4 аналогови ключа от типа TG, всеки с независимо управление. Стандартната схема от серия 4000 има стойност $r_{ON}=80\Omega$ при захранващо напрежение $V_{DD}=15V$. SN74НС4066 може да работи в широк диапазон на $V_{DD}=2\div 6V$ при стойност на $r_{ON}=50\Omega$ с много ниска консумация от $20\mu A$ максимално.

Особеност на схемата е управлението на подложката на N-каналния транзистор T1 на аналоговия ключ. Докато подложките на останалите N-канални транзистори са свързани към отрицателния полюс на захранването, а на P-каналните транзистори към положителния полюс, то подложката на споменатия транзистор е свързана към дрейна на T5.

Аналогови ключове

INPUT CONTROL (C)	SWITCH
L	OFF
H	ON

4066

Аналогови ключове

Когато управляващото напрежение е във високо ниво ключовете T1, T2 и T3, T4 са включени, а транзисторът T5 е запущен. Подложката на T1 е свързана към входното аналогово напрежение през ключа T3, T4. В резултат на това напрежението сорс-подложка на T1 практически е равно на нула. Така за този транзистор се получава минимално по стойност прагово напрежение и минимално съпротивление r_{ON} .

Когато управляващото напрежение премине в ниско ниво ключовете T1, T2 и T3, T4 са изключени, а транзисторът T5 е отпушен. Тогава подложката на T1 се свързва към отрицателния полюс на захранването и се намалява до минимум капацитивното прехвърляне на сигнал.

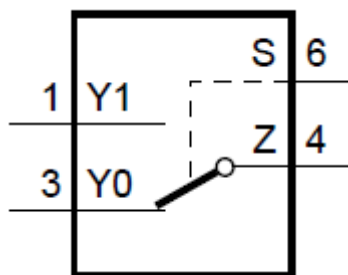
Аналогови ключове

С използване на CMOS аналогови ключове се произвеждат интегрални схеми на аналогови мултиплексори/демултиплексори. Чрез цифров управляващ сигнал се избира извод на мултиплексора, който да достави своя входен сигнал към общия извод, в случая изпълняващ функцията на изход. В режим на демултиплексор сигналът от общия извод, изпълняващ функцията на вход, се доставя до избрания извод, действащ като изход.

Съществуват схеми с 2, 4, 8 и повече канали. Същите схеми могат да се използват и при работа с цифрови сигнали. За предотвратяване застъпването между каналите при превключване, първо се изключва включения канал и след това се включва новия.

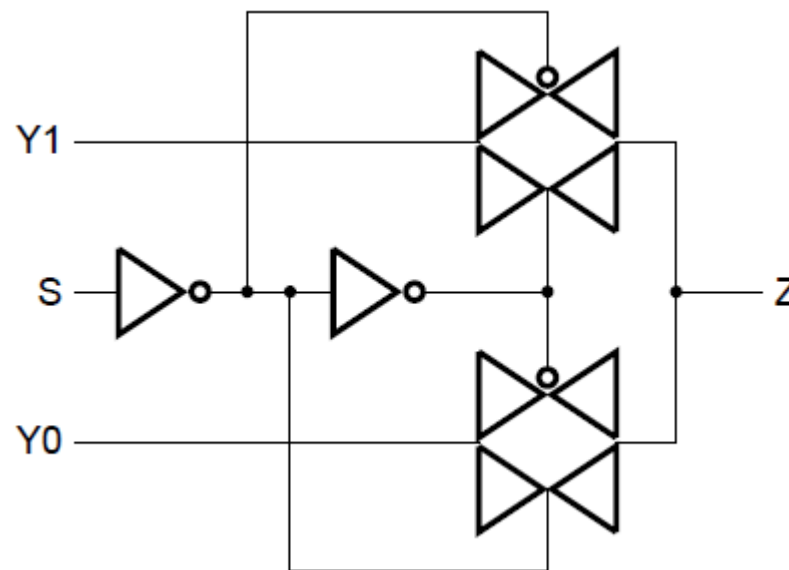
Аналогови ключове

74LVC1G3157 – 2-канален аналогов мултиплексор/демултиплексор

Логически символ

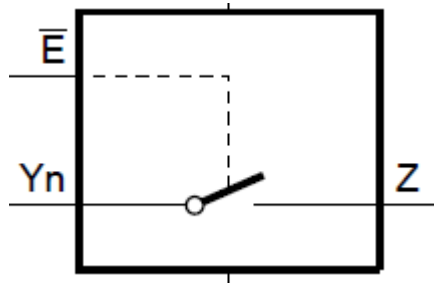
- Типични стойности на r_{ON} :
  - 7,5 Ω при $V_{CC} = 2,7\text{ V}$
  - 6,5 Ω при $V_{CC} = 3,3\text{ V}$
  - 6,0 Ω при $V_{CC} = 5\text{ V}$

Логическа схема

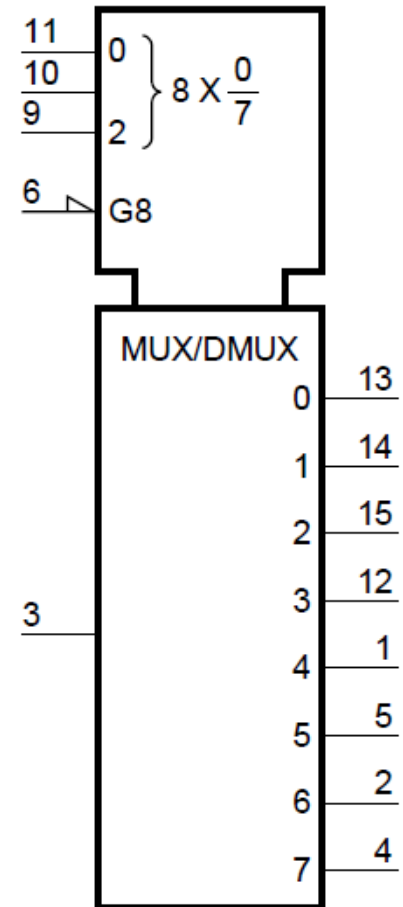
Аналогови ключове

74HC4851 – 8-канален аналогов мултиплексор/демултиплексор

Функционална схема

- Типични стойности на r_{ON} :
  - 400 Ω при $V_{CC} = 2,0 V$
  - 215 Ω при $V_{CC} = 3,0 V$
  - 120 Ω при $V_{CC} = 3,3 V$
  - 76 Ω при $V_{CC} = 4,5 V$
  - 59 Ω при $V_{CC} = 6,0 V$

Логически символ

Аналогови ключове

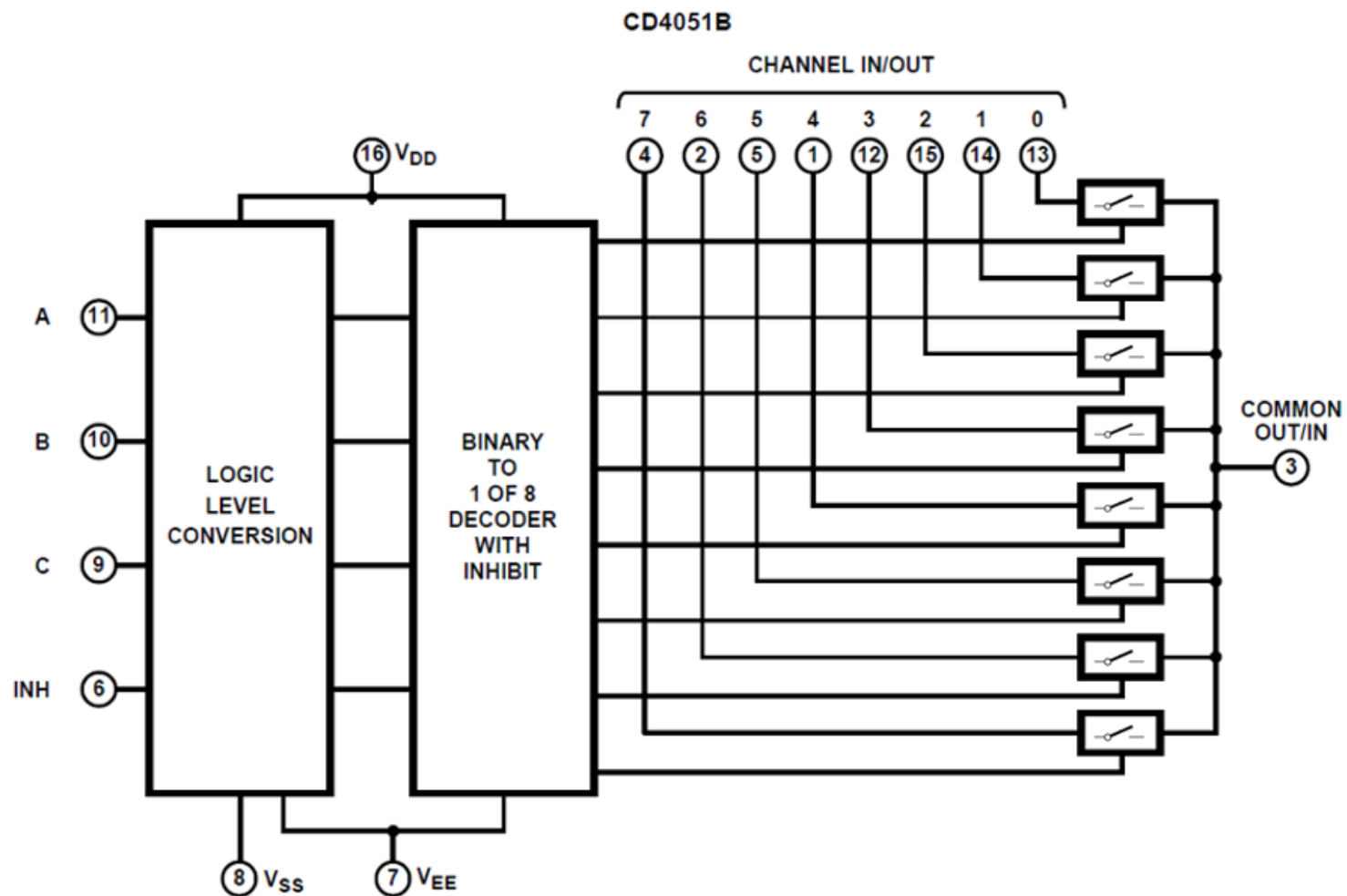
74HC4851 – 8-канален аналогов мултиплексор/демултиплексор

Input				Channel ON
$\bar{E}$	S2	S1	S0	
L	L	L	L	Y0 to Z
L	L	L	H	Y1 to Z
L	L	H	L	Y2 to Z
L	L	H	H	Y3 to Z
L	H	L	L	Y4 to Z
L	H	L	H	Y5 to Z
L	H	H	L	Y6 to Z
L	H	H	H	Y7 to Z
H	X	X	X	-

Функционална таблица

Аналогови ключове

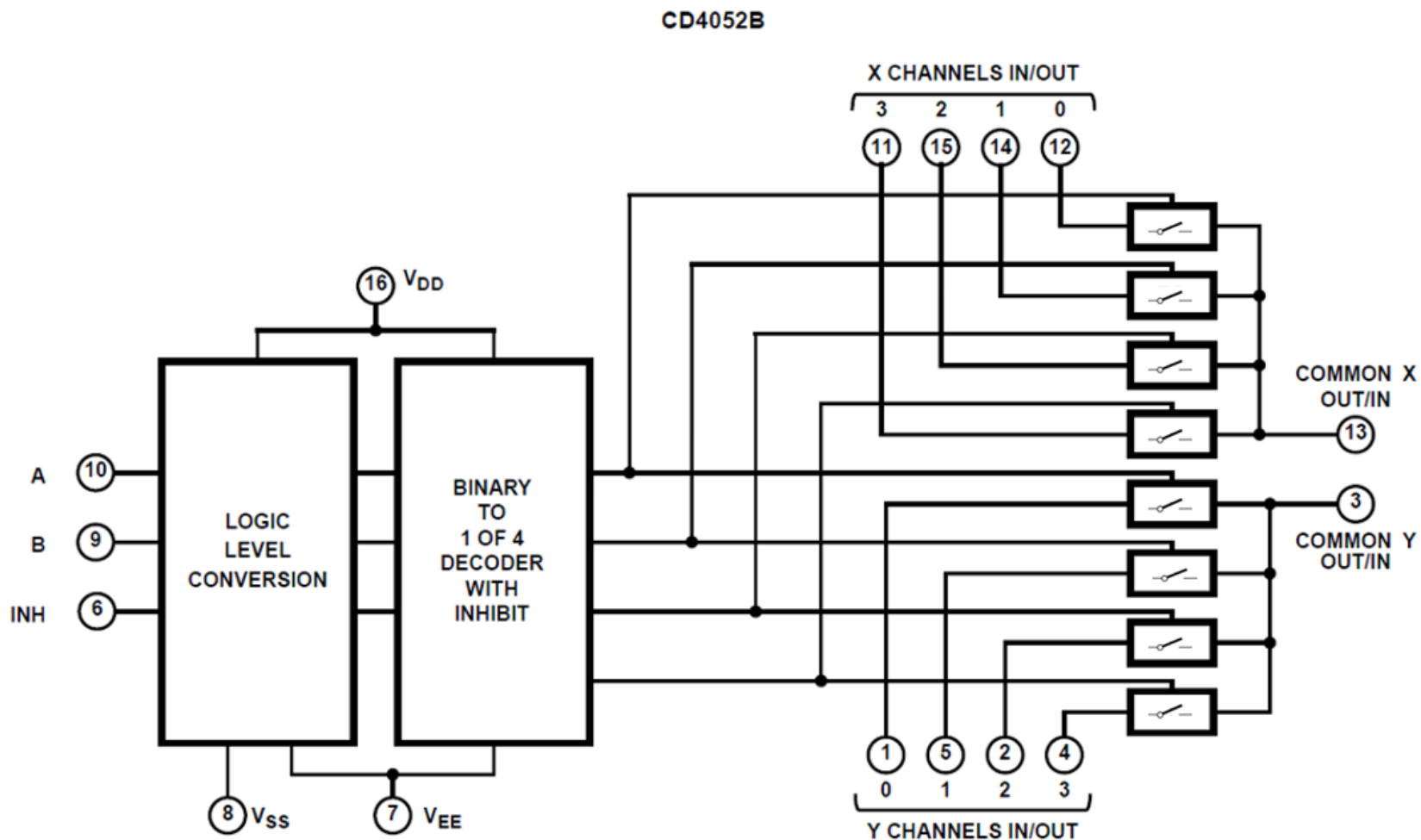
CD4051 – 8-канален аналогов мултиплексор/демултиплексор

$$r_{ON} = 5\Omega \text{ при } V_{DD} - V_{EE} = 15V$$

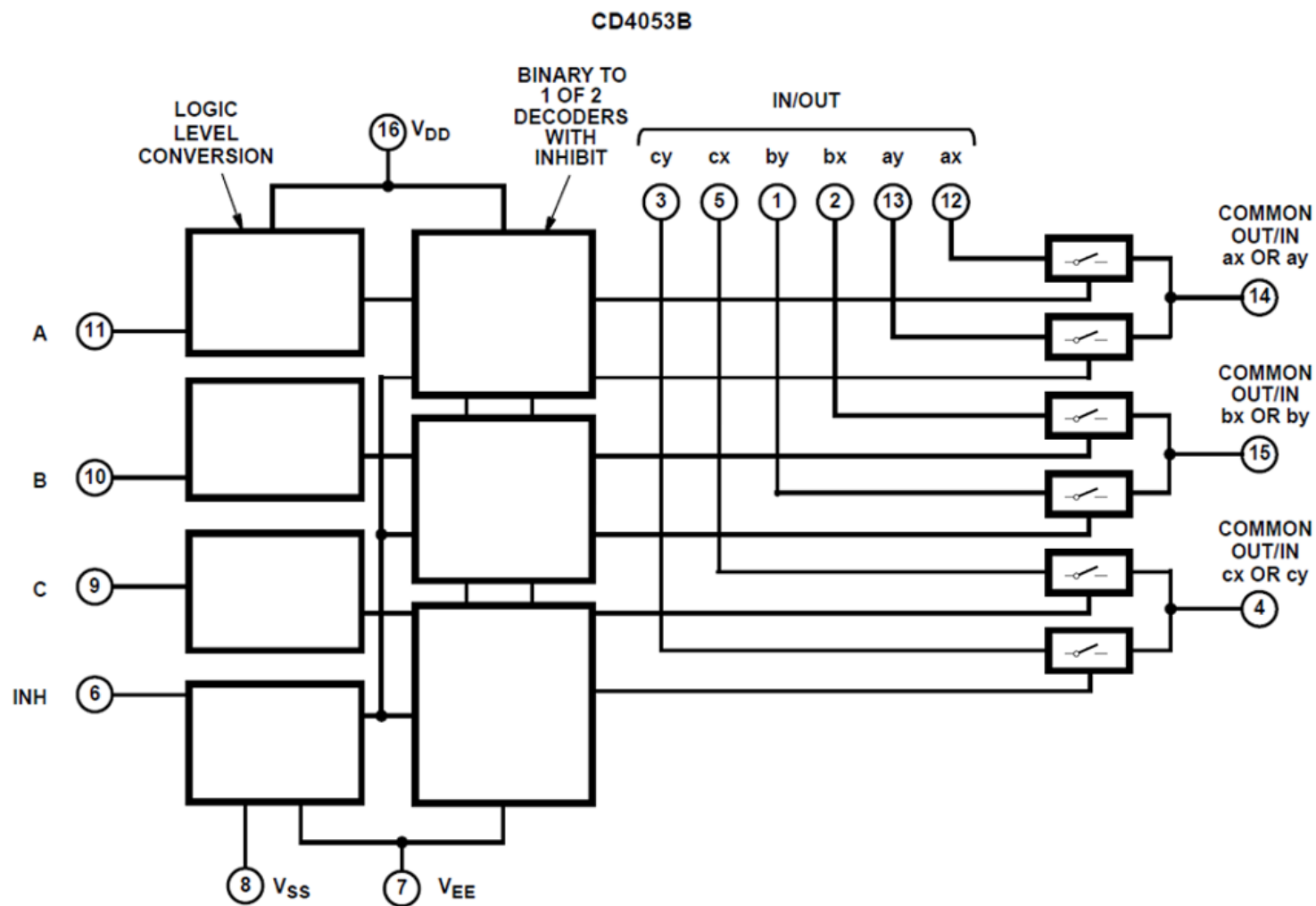
Аналогови ключове

CD4052 – 2x4-канален (диференциален 4-канален) аналогов мултиплексор/демултиплексор

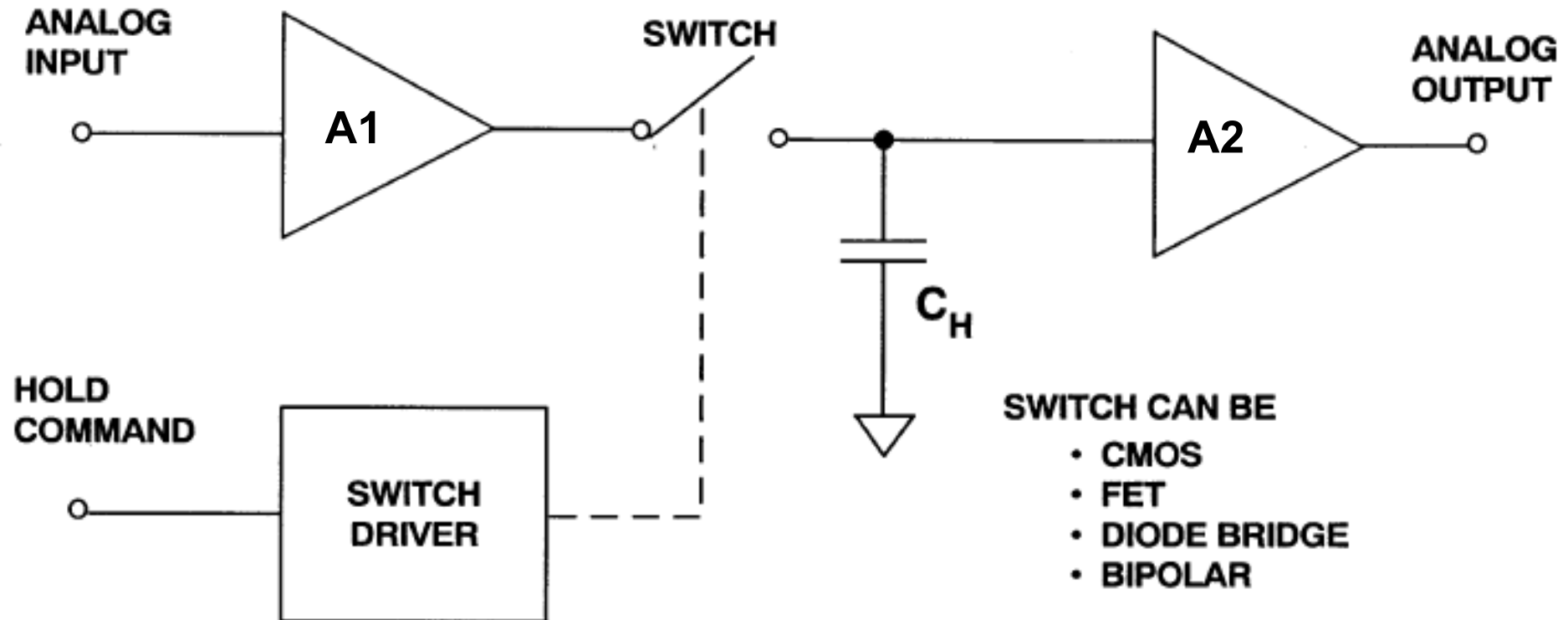

Аналогови ключове

CD4053 – 3x2-канален аналогов мултиплексор/демултиплексор с отделни управляващи входове

Устройство следене-запомняне - S/H

Блокова схема на устройство S/H

Устройство следене-запомняне - S/H

Елементът за съхранение на енергия, сърцето на S/H, е кондензатор. Входният усилвател буферира входа чрез своя висок импеданс към източника на сигнал и осигурява усилване на тока за зареждане на запомнящия кондензатор. В режим следене напрежението на запомнящия кондензатор следва (или проследява) входния сигнал (с известно ограничаване на закъснението и честотната лента). В режим на запомняне ключът се отваря и кондензаторът запазва наличното напрежение преди изключването от входния буфер. Изходният буфер осигурява висок импеданс на запомнящия кондензатор, за да предотврати преждевременното разреждане на запомненото напрежение.

Устройство следене-запомняне - S/H

Грешката на схемата в режим на запомняне се определя от разреждането на кондензатора в следствие на утечните токове, които включват тока на запушения ключ, входният ток на поляризация на операционния усилвател A2 и тока на утечка на самия кондензатор.

Времето за установяване е времето, необходимо кондензаторът да се зареди до стойността на входното напрежение. Основните определящи фактори за това време са: времеконстантата, образувана от съпротивлението r_{ON} на ключа и кондензатора; максималният изходен ток на операционния усилвател A1; скоростта за нарастване на изходното напрежение на операционния усилвател A2.

Устройство следене-запомняне - S/H

